

چگونگی تبدیل عمل به جزا در قیامت/ بررسی سه نظریه مبتنی بر قرآن مجید

هر عملی دو چهره دارد يك چهره ظاهري و مشهود که گاه در این دنیا آمیخته با لذت و رفاه و ثروت است، و چهره دیگری به عنوان صورت ملکوتي و باطني است که در قیامت ظاهر می شود.

هر عملی دو چهره دارد يك چهره ظاهري و مشهود که گاه در این دنیا آمیخته با لذت و رفاه و ثروت است، و چهره دیگری به عنوان صورت ملکوتي و باطني است که در قیامت ظاهر می شود به گزارش خبرگزاری مهر، در مورد چگونگی تبدیل عمل دنیوی به ثواب یا عذاب اخروی سه نظریه عمده وجود دارد؛

اول) عذاب و نعمت ها در آخرت تجسم صورت اعمال به اضافه انگیزه ها و لوازم نفسانی فاعل آن کارهاست؛ یعنی برخی از عذاب ها از لوازم لاینفک عمل و عقیده و انگیزه هایی است که آدمی را به ارتکاب گناه وادار می کند.

طبق این نظریه انسان در دنیا هر عملی را که انجام می دهد بدون تردید مولود فرهنگ و انگیزه و نیاتی است که در جانش نقش بسته است. به فرموده قرآن در آیه 84 سوره اسراء: "كُلَّ يَعْمَلُ عَلٰی شَاكِلَتِهٖ" یعنی هر انسانی طبق نیت و تفکرات شکل یافته خود عمل می کند. اساس کار اندیشه و انگیزه است و عملی که با انگیزه های پست حیوانی و یا نیت و اهداف متعالی انجام می گیرد تصویری در صفحه روان از خود باقی می گذارد اگر این عمل تکرار شد، تدریجاً پرورش یافته و به شکل "ملکه راسخه" در می آید و در صحیفه جان انسان ماندگار می شود و پس از مرگ تجسم عینی پیدا می کند.

آیاتی در تایید این نظریه آورده شده است. از جمله آیه 30 سوره آل عمران که می فرماید: روزی که هر انسانی آنچه را از عمل خیر انجام داده می یابد. آن کس که عمل بدی انجام داده آرزو می کند ای کاش بین او و عملش فاصله زیادی ایجاد می شد. همچنین آیه 49 سوره کهف می فرماید: همه اعمال خود را حاضر می بینند و پروردگارت به هیچ کس ستم نمی کند.

دوم) نظریه بعدی این است که هر عملی دو چهره دارد؛ يك چهره ظاهري و مشهود که گاه در این دنیا آمیخته با لذت و رفاه و ثروت است، ولي چهره دیگری به عنوان صورت ملکوتي و باطني است که در قیامت ظاهر می شود. ("يوم تبلي السرائر" آیه 9 سوره طارق)

بنابر این نظر روی دیگر عمل زشت، عذاب و آتش است که در وضع کنونی دیده نمی شود به عبارت دیگر اعمال رذیله به تناسب صورتی که دارند به شکل عذاب و یا نعمت مناسبی درآمده و ملازم انسان خواهند بود. قرآن کریم در آیه 10 سوره نساء می فرماید آنکه مال یتیم را به ظلم و تجاوز می خورد تحقیقاً آتش را به شکم خود منتقل می سازد. صورت ملکوتي غارت مال یتیم، آتش است که در رستاخیز نمایان می گردد و در آیه شریفه 17 سوره مومن می خوانیم: اليوم تجزي كل نفس بما کسبت؛ آن روز آدمی طبق مکتسبات و اعمال خود پاداش می بینند.

جزا و کیفر از محدوده اعمال خارج نیست. نمی توان مفهوم ظاهري این نوع آیات را با تقدیر و تاویل منصرف کرد. آدمی در قیامت اثر نفسانی اعمال زشت خود را که سخت گزنده و گذرانده است مشاهده می کند. تقدیر جزا و یا صحیفه در این گونه آیات بی مورد و مخالف با قواعد ادبی است. چنانچه در عالم برزخ نیز عمل به صورت جوان زیبا و یا حیوان و حشتناک درآمده و تا قیامت همراه انسان است.

سوم) نظریه سوم اعتقاد به تفصیل است. آیات و روایات نیز بر این نظر دلالت دارد. طبق این عقیده بعضی از اعمال و عقاید و تفکرات انسان به عذاب تبدیل می شود، ولی برخی از عذاب ها در حقیقت جزای عمل انسان است. به قول مرحوم کمپانی ثواب و عقاب به دو صورت تحقق پیدا می کند؛ یکی ثواب و عقابی که از تبعات و آثار اعمال است و دیگر ثواب و عقابی که ناشی از پاداش عمل و کیفر دهنده خارجی است. از این رو منحصر ساختن اعمال به نوع اول برخلاف ظواهر قرآن و سنت است.

از روایات نیز همین مطلب استفاده می شود با مرگ انسان تمام ارتباطات و تعلقات او با حیات دنیوی قطع می شود، جز عمل انسان که همچون سایه همراه اوست و گاهی کردار آدمی به صورت غل و زنجیر به گردنش می افتد.

در احادیث می خوانیم گاهی يك ذكر و گفتار به صورت درختان سبز و خرم در بهشت برین خلق می شود و برای ذاکر باقی است، مگر این که با عمل زشتی آنها را از بیخ و بن بر کند "حبط اعمال" و گاهی قول و عمل به شکل مار و کژدم حیوان درنده جلوه می کند، و زمانی عقیده و افکار و منحرف در قیامت به شکل آتش از اعماق دل شعله ور شده و به صورت ستون بلندی تمام و جود انسان را فرامی گیرد. (آیات 6 و 7 سوره همزه)